

Gyémántok, vér és konszernnek

Kongó kifosztása – például a mobiltelefonok érdekében

Már több mint három millió ember életébe került. Tudniillik az *Első Afrikai Világháború*, ahogyan a bennszülöttek nevezik. Senki sem számolja a megcsontítottakat, a mérszárlásokat és a tömegsírokat. Még a fővárosban, Kinshasában, ezer kilométer távolságban is érezhetőek a hatások: a város tele van menekültekkel, akik rokonaiknál keresnek menedéket. A következmények: túlnépesedés, éhezés, prostitúció. 1998 óta hat idegen hatalom – Ruanda, Burundi, Uganda, Zimbabwe, Angola és Namibia – s a kongói hadsereg maradványai folytatnak háborút, s a legkülönfélébb banditák avatkoznak bele erőteljesen. 2002 júliusában aláírtak ugyan egy nemzetközi békeszerződést, de nem lett béke. Miért? Természetesen szerepet játszanak a törzsi viszályok, az USA-ból, Európából, Oroszországból és Kínából származó modern fegyverek nélkül azonban csak regionális jelentőségűek maradnának. S a háttérben nagyhatalmú szereplők vesznek részt a játékban: olyan gyarmatosító hatalmak, mint az USA, Franciaország, Anglia, de a nemzetközi konszernnek is. Mindenekelőtt Kongó kincseiért harcolnak.

Miközben az emberek a legszegényebbek közé számítanak az egész világon – a várható élettartam 46 év –, az ország mérhetetlenül gazdag: van itt réz, szén, ezüst, cink, ón, kadmium, rádium, urán, kobalt, koltán, arany, gyémánt és feltehetően kőolaj is. Olyan nyersanyagok, amelyek felébresztik a nyugati ipari konszernnek sóvárgását, s amelyeket gyermek- és kényszermunka bevetésével ejtenek zsákmányul. Egy 2002. októberi ENSZ-vizsgálóbizottsági jelentés – amelyet egy szakértői csoport készített el – néven nevezi a fosztogatókat: 85 céget és 54 magán-személyt. Az illegális kizsákmányolás átmenetileg alábbhagyott, a konszernnek és azok kormányai azonban a kulisszák mögött tekintélyes nyomást gyakoroltak az ENSZ-re annak érdekében, hogy tisztára mossák őket. A vizsgálóbizottság 2003. október 30-án mutatta be jelentését. Ennek 12 oldala azonban olyan robbanásveszélyes, hogy az ENSZ titkosnak minősítette, és csak a Biztonsági Tanácsnak hozta tudomására. Az pedig – „hogyan ne veszélyeztesse a kongói békefolyamatot” – nem mert intézkedéseket hozni, hanem köszönetet mondott a szakértőknek, és véget vetett munkájuknak.

Kik a háttérben álló figurák? Miben érdekelték? Íme, néhány példa.

A koltán két rendkívül ritka fém, a kolumbium és a tantál keveréke. Mobiltelefonokhoz, videokészülékekhez és az űrutazáshoz van szükség rá. Nagyobb mennyiségben csak Kivuban, a Ruandával és Ugandával szomszédos régióban fordul elő. A gátlástalan, Anglia által támogatott diktátor, *Paul Kagame* Ruandája átmenetileg illegális koltán-eladásból fedezte katonai költségvetésének 80%-át. Amikor Ruanda és Uganda hadseregének vissza kellett vonulnia Kongó keleti részéből, a katonák levetették egyenruhájukat, és „magánúton” folytatták a koltán-csempészetet.

A *germánium*ra az üvegszálás kábelekhöz és a távközlési műholdakhoz van szükség. Ennek a nagyon ritka fémnek mintegy 3000 tonnájához neveltséges áron jutott hozzá a belga fémbaró, *George Forrest*. Azt állította, hogy ez a mennyiség előzőleg finn-amerikai partnercégének, az OMC-nek a tulajdona volt. Forrest vállalkozásai Európában, a Közel-Keleten és Afrikában dolgoznak. Ő maga egyike a réz- és kobaltüzlet nagyjainak, Kongóban mindenütt benne van a keze a dologban, tiszteletbeli francia konzul Lumumbasiban, és gyakran utazik New Yorkba, ahol erőteljes nyomással győzi meg az ENSZ-et ártatlanságáról.

A gyémánt a másik igen praktikus dolog az arany mellett. E tekintetben nem lehet megkerülni a *De Beers* nevet. A világ gyémántkereskedelmének egyes számú cége természetesen nem engedheti meg magának, hogy közvetlenül bonyolódjék bele a piszkos kongói ügyletekbe. Így például a *De Beers* részt vett 2003 októberének végén annak a nemzetközi szerződésnek a lezárásán a dél-afrikai Sun Cityben, amely azon fáradozott, hogy világszerte átláthatóvá tegye a gyémántkereskedelmet, és eredetét igazoló papírral lásson el minden egyes követ. De léteznek olyan cégek, amelyekkel a *De Beers* együttműködik, s amelyek kevésbé ódzkodnak a csempészt gyémánt érintésétől. Ilyen cég vezetője *Benny Stein-*

metz. Izraelben van a székhelye, Dél-Afrikában, az USA-ban és Belgiumban dolgozik, Kongóban és Angolában vásárol be – és barátja az Oppenheimer családnak, amely a *De Beers* céget birtokolja. Vagy vegyük a *KGK Diamonds* példáját. Ennek székhelye Antwerpen, s indiai kereskedők tulajdona – India pedig egyike azon országoknak, amelyek Sun Cityben megakadályozták az illegális gyémántkereskedelem szigorú ellenőrzését.

Különösen meghatározhatatlan figura *Dan Gertler*. Nagybátyját, Smuel Schnitzert, a Tel Aviv-i tőzsde alapítóját a csempészs minden gyanúja alól felmentették, noha Schnitzer magyarországi partnerét és képviselőjét rajtakapták orosz gyémántok csempészésén. Maga Gertler megkapta a régi elnöktől, Kabilától minden kongói gyémánt exportálásának kizárólagos jogát. Amerikai partnerével, Chaim Leibowitz-cel együtt ma az övé Bakwanga nagy gyémántbányája, amely Kongó exportbevételének háromnegyedéről gondoskodik. Chaim Leibowitz viszont a *Le Monde* beszámolója szerint adományokat gyűjtött a republikánus párt választási kampányához, s ma ő az összekötő az új kongói elnök, Joseph Kabila és a Bush-kormányzat között.

Mi közünk nekünk mindehhez? Amikor kezünkbe vesszük mobiltelefonunkat, bekapcsoljuk videónkat, vagy műholdas tv-adást nézünk, rézből készült vezetékcsöveket építünk be lakásunkba, netán arany ékszert vagy gyémántot vásárolunk, vagy részvényeink osztalékának örülünk – meglehet, minden alkalommal a kongói valóság egy részével kerülünk érintkezésbe.

Martin Koschorke

Forrás: Publik-Forum, 2004/1

